

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12

Naročnina četrletno 15 Din,

za pol leta 30 Din,

za vse leto 60 Din.

Posamezne številke 150 Din.

Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 10. maja 1935.

Upravištvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12.

Poštnočekovni račun

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo.

Oglasi po tarifu.

Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

Bojevniška organizacija in razumniki

(Dopis.)

Po končanih volitvah imajo slovenski razumniki povoda dovolj, da razmišljajo o novem položaju in spremenijo tudi svoje stališče do bojevniške organizacije. Po pretežnem delu so gledali kritično in nezaupljivo na bojevniško gibanje. Videli so v njem pač elementaren in spontan odpor proti nezdravim razmeram v našem javnem življenju, motila pa jih je raznolikost hotenj in nerazčiščenost idejna smer v vodstvu samem. Upravičena je bila bojazen, da se organizacije ne bi polastili demagogi in politični špekulanti ter jo izrabili v svoje namene. Nekaj so pri bojevniskem pokretu radi prezrli. V dobi večletnega političnega zatíšja se je v ljudski duši izvršil neki preokret, lahko bi rekli celo neki prelom v politični miselnosti. Bojevniško gibanje je dejansko pomenilo začetek likvidacije starih političnih formacij in starih nasprotij v našem političnem življenju. V tem je njegov zgodovinski pomen. Ustvarilo je možnost novih oblik političnega življenja, zrahljalo in preoralo je politično njivo, prepuščajoč drugim, da jo posejejo. Prav v dejstvu, da ni bilo jasno, kdo bo v tej prehodni dobi dobil vajeti političnega razvoja v svoje roke, je obstajala nevarnost spreminjenega položaja. Stare avtoritete so popuščale, novih še ni bilo na obzorju.

Doba volitev je prinesla razčiščenje v bojevniške vrste. Najtehtnejši pomisleki proti sodelovanju so za razumnike odpadli. Prvotna smer je zmagala in novo vodstvo je porok, da bo ta smer trajna. Predvsem se je organizacija odločno opredelila nasproti političnim strankam. Biti in ostati hoče izvenstrankarska in nadstrankarska organizacija slovenskega ljudstva, postati hoče pravo ljudsko gibanje, združujoč za določene namene, naloge in cilje vse zavedne rojake, vse konstruktivne moči v narodu.

Taka organizacija, ki bi nas na zunaj strnila v eno telo, ustvarila v najvažnejših življenjskih vprašanjih enotno javno mnenje ter predstavljala enotno voljo našega ljudstva, je nam danes potrebnejša kot vse drugo. Ali naj o njeni nujnosti in o možnosti njene ustanovitve šele razglabljamo in razpravljamo? Ali ni pametneje, da se oklenemo organizacije, ki ima vse pogoje, da se razvije v pravo predstavnicu narodove volje? Danes gotovo ni čas za politične eksperimente. Ne vemo, kaj nam prinese jutrišnji dan, niti ne vemo, če bo to dane in koliko bodo dane možnosti za razvoj in delovanje političnostrankarskih formacij. Ali naj

se prepuščamo političnemu toku brez krmarja? Ali nismo že dovolj zamudili in zagrešili s svojim omahovanjem in cincanjem v trenutkih, ko bi bila odločna dejavnost edino na mestu?

Ugovorov slovenskega razumnika nasproti možnosti in potrebnosti take organizacije ne bo težko uganiti. Razumnik ne bi bil to, kar pomeni beseda, če ne bi iskal idejnih nasprotstev in načelnih pomislekov tudi tam, kjer so vse prej kakor upravičene. Kako je mogoče, se bo vpraševal, v dobi rastočih socialnih, razrednih, svetovnonazornih diferenciacij združiti v resno akcijo ljudi najrazličnejših naziranj? Ali je mogoče narodnopolitična vprašanja reševati ločeno od socialnih, gospodarskih, kulturnih? Ali je mogoče brez skupne svetovnonazorne in etične osnove nekaj trajnega graditi? Tako se vrstijo vprašanja za vprašanjem brez konca in kraja. V vsakem je nekaj resnice, če bi bilo pravilno stavljeno, a prav to v našem primeru ni.

Za kogar je funkcija naroda v razvoju človeštva jasna, komur pomeni narod resnično vrednoto in kdor res narodno čuti, ne more tajiti, da ima vsak narod pravičico in dolžnost, da se za svoje najelementarnejše življenjske pogoje skupno in strnjeno bori. Lahko gredo neke skupine v tem boju dalje kot druge, lahko so udarnejše in v sredstvih radikalnejše, neko pot imajo vse skupno in samo vprašanje politične zrelosti je in nič drugega, da to pot skupno hodijo. Čim manjši je narod, tem varčnejše mora uporabljati svoje moči. To spada k politični abecedi. Politične skupine nagibajo vedno k temu, da svoje namene in cilje istijo s splošno narodnimi in da te v svoje namene izigravajo. Zato jih je treba prisiliti, da podredijo separatne cilje skupnim. Prisilili jih bomo le, če postane ljudska volja v nekih bitnih vprašanjih brezkompromisno enotna. To pa je vprašanje politične zrelosti naroda, ki je ni brez politične vzgoje.

Pripravljeni moramo biti še na drug ugovor. Kako more organizacija, ki se sama odreka možnosti, da bi neposredno posegala v politično strankarsko življenje in se uveljavila na parlamentarnih tleh, resno predstavljati neko politično moč in narod v odločilnih trenutkih voditi? Ali more taka organizacija nadomeščati politično stranko in njeno vzgojno delo? Ali more biti tako udarna, kakor stranka, ki je zgrajena na idejno enotni osnovi? Taka vprašanja izvirajo iz nepoznanja

vseh političnih komponent, ki odločajo o usodi naroda. Organizacija, kakor je zgoraj zamišljena, nima namena ovirati politične diferenciacije, ne izključuje vzporedne tvoritve skupin, bo torej zastopala in poudarjala le to, kar je vsemu narodu skupno, bo omogočala skupni nastop v vseh življenjskih vprašanjih narodnega obstoja, bo voljo naroda usmerjala na velike skupne cilje in v tem smislu aktivizirala najširše ljudske plasti. Ni je važnejše politične naloge, ko narod tako vzgajati, da ga veliki dogodki najdejo pripravljenega. Kdo more trditi, da smo doslej v tem oziru storili svojo dolžnost?

Če bo hotela bojevniška organizacija vršiti to nalogo, bo moral biti njen program tako širok, da bo lahko zajela vse plasti, vse skupine, vse zavedne rojake in jih povezala v eno telo. To je veličanska naloga. Zato je dolžnost vseh slovenskih razumnikov, da ne stoje ob strani, ampak da vstopijo v bojevniške vrste in prevzamejo tam vsak po svojih sposobnostih in močeh svoj delež pri uresničenju programa, da posežejo iniciativno v delo in razvoj »Boja« ter pomagajo iz njega ustvariti tisto mogočno organizacijo, ki jo kot pravega predstavnika enotne volje našega ljudstva tako krvavo potrebujemo.

L—i.

Koroški Slovenci, naša vera zmaguje!

Pod zgorajšnjim naslovom priobčuje »Koroški Slovenci« v svoji letošnji 18. številki sestavek, ki ga zaradi stvarnosti ponatiskujemo. Sestavek je značilen za novo miselnost koroških Slovencev. Zanimivo pa je, ker nam posebno očitno predstavlja miselnost nemških nacionalcev, ki so prav taki pod kljukastim križem, kakor so bili pred vojno, ko so ravno s svojo narodno nestrpnostjo bolj ali manj pripomogli do sovraštva med Nemci in Slovani in s tem povzročili veliko vojno, ki je škodovala vsem, Nemcem samim pa najbolj. Še zmerom hujskajo, še zmerom iščejo, kako bi jemali najosnovnejše pravice malemu narodu, ki je pokazal in kaže vsak dan znova, da nima nobenih podtikanih namenov in naklepov, ki marveč ne želi drugega, ko da živi svoje lastno, kulturno življenje na svoji zemlji.

Preradi pozabljamo ob mnogih današnjih sencah, da gremo v novo dobo. Ta govori tudi v narodnem pogledu za novo miselnost, ki bo lepša in širokogrudnejša od dosedanje. Naj nas ne motijo

Slike Srečka Magoliča

Magolič razstavlja svoje slike tretjič v Jakopičevem umet. paviljonu v Ljubljani in je napolnil vse prostore tega poslopja: v treh dvoranah je 160 slik. Magolič je dopolnil 75 let. Razstava je prirejena za njegov jubilej in je prav srečno urejena, ker so razvrščene slike v dekorativne skupine in niso razmetane kar poprek.

Preteklo je že več kot petindvajset let, ko je začel Magolič, ki je po poklicu tiskar, razstavljal posamezne krajine po oknih ljubljanskih trgovin, kot je bila tedaj navada, in je nazadnje obesil kakšno svojo stvar tudi med druge v Jakopičevem paviljonu. Imeli so ga pa za »diletantca«, ker ni obiskoval ne akademije ne slikarskih šol in ga ni slikarstvo redilo, ampak mu je bilo le razvedrilo in notranja potreba. Magolič je tiskarski strokovnjak in pisatelj-humorist, ki je bil vedno tam, kamor ga je poklicala slovenska stvar, je pravi slovenski človek, dosleden Slovenec.

Zaradi tega se je zagledal v slovenski kraj, v slovensko zemljo in jo je začel podajati na platnu. Skušal jo je zajemati tako, da bi ga razumeli slovenski preprosti ljudje, ki se ne pečajo s težkimi estetičnimi vprašanji. Ne podaja zamotanih problemov, ampak pripoveduje preprosto kot človek iz ljudstva, saj tudi pri svojem vsakdanjem delu

ni imel časa, da bi vrtal po možganih, niti da bi iskal novih odkritij. Slikarske tehnike se je navadil sam po zgledih naših in tujih impresionistov in po naravi sami. Magoličeve pokrajine vise po sobah naših meščanov in marsikdo je pri nas, ki mu je prav Magolič s svojimi preprostimi, lahko razumljivimi stvarmi, odprl pot do razumevanja druge naše strožje umetnosti.

Magolič je krajinar. Izmed 160 sedaj razstavljenih krajin jih je večina iz ljubljanske okolice, predvsem iz ljubljanskega barja in mestnega loga, iz Goloveca, pa tudi iz ljubljanskega gradu. Ima tudi motive iz Gorenjske in Dolenjske, slikati je začel celo poglede in panorame iz visokih planin in pa morje: Mangrt, Vrata, Kamniške planine, Triglav, Bohinj, Peričnik, morje pri otoku Rabu itd.

Težkih problemov luči in zraka, daljnih pogledov in neizmernih perspektiv planinskih pokrajin in daljnega obzorja morja ni rešil in ni obvladal Magolič v planinskih in morskimi krajinah, čeprav je n. pr. krajina »Motiv iz Krnice«, kjer zapira skalovje ozadje, dobra stvar, ker mu ni bilo treba slikati zračne perspektive; prav zaradi tega sta tudi morskimi krajinami »Morje« (št. 243) in »Motiv iz otoka Raba« boljši kot druge morske krajine. Večja planinska krajina »Mangrt«, ki jo ceni slikar sam, daje sicer mogočen vtisk gorske okolice ter v resnici diha planinski mir, če-

prav je voda v ospredju trša. Zimske motive slika Magolič v ospredjih dobro, manj pa zadene meglo in zrak v takih pokrajinah n. pr. v »Južnem snegu« (št. 296). Planin in morja očitno Magolič ni tako doživel kot pa krajine v okolici Ljubljane.

Magolič je slikar bližnje ljubljanske okolice. Magoličevi motivi iz Ljublj. barja in Mestnega loga so njegova najboljša dela. V to prirodo se je Magolič zatopil in je Magolič v nji doma. V teh pokrajinah je občutje in je umetnost. Večja krajina iz Ljublj. barja »Poplava v jeseni« (št. 294) je najboljše delo v razstavi, je dovršena stvar, skladna v tonu in barvi in slikana brez težav v eni sapi: vodna gladina med orumenelim drevjem, nebo, zrak — resnična priroda, resnično barje, resnična milina nature. Prav tako skladne stvari so: »Poplava na barju« (št. 160), »Jesen v mestnem logu« (št. 201), »Mestni log« (št. 7) in pa »Breze spomladi« št. 168 in št. 225 v belem in zelenem. Prijetna stvar je tudi gozdna pokrajina »Jesen na Golovecu« (št. 112). Prej omenjena »Poplava v jeseni« bi spadala v Narodno galerijo.

Magolič je in bo slikar Ljubljanskega barja in ljubljanskega Mestnega loga. Našel je tu in je oblikoval toliko res dekorativnih in lepih stvari, kakor noben naš slikar in tudi tisti ne, ki so navezani na Ljubljano, žive v Ljubljani in so slikarji po poklicu.

Dr. J. R—i.

ob naši veri upori starikavih izživetih elementov, ki jih nekoč čas in razvoj sama obsodita v onemoglost!

Na velikonočni ponedeljek je boroveljsko prosvetno društvo proslavilo svojo tridesetletnico. Velika slavnostna dvorana je bila nabito polna. Do sedemsto udeležencev je došlo, med njimi dobra tretjina rojakov, ki jih nacionalni Nemci v zadnjem času poudarjeno reklamirajo zase. Minulo nedeljo je bilo pri škocijanski prireditvi »Miklove Zale« do tisoč udeležencev iz vse okolice in izvedenec je ugotovil polovico rojakov, ki so po pisanju »Freie Stimmen« najgotovnejši in najodločnejši podporniki nemških interesov v jezikovno mešanem ozemlju. Oba primera izza dveh tednov navajamo v dokaz, da se vrši danes na naši zemlji razvoj, ki je edinstven v koroški zgodovini.

Razsul politične demokracije* in zapeljevanja postaja slovenskemu rodu v deželi blagoslov. Srdita protislovenska gonja pod firmo raznih političnih organizacij se končuje, s staro politično šaro so padle tudi obrabljene krilatice nacionalne nestrpnosti. Še se sicer skušajo poživljati tudi pod novo firmo, pa najduhovitejši Nemcev so pogrnuli njihovo razveljavljanje. Kogar ne motijo lokalni pripetljaji in osebni izpadi, vidi, da gre pri nas življenje v smeri konsolidacije slovenskega elementa. Enotnost ljudske duše, ki je bila doslej varovana in očuvana samo v cerkvi, se vedno jasneje izraža v kulturnem življenju ljudstva in in zajema vodno širšo množico, ki se iznova oživlja ob slovenski melodiji in besedi. Ob kulturni slogi in sožitju vidimo v dogledni bodočnosti tudi pričetke političnega poenotenja, v kolikor zamore biti o njem govora v stanovski državi.

Država in vlada, katere šef je govoril znamenite besede: Odpadniki še nikdar niso koristili nobenemu narodu, je lahko razvoja v deželi vesela.

* pravilno: lažidemokracije. Ur.

Narod z zdravo narodno zavestjo je boljši državni mejnik od visokih gora in globokih rek!

Razumljivo je, da se ob tem vzbuja v nekaterih nemških nacionalnih krogih bojazen za uspehe in sadove njihovega trudapolnega večdesetletnega dela. Krčevito danes vabijo posameznike med nami, naj zastopajo med Slovenci njihove nacionalne interese. Po številnih naših krajih se vršijo takozvane »bunte Kärntner Stunden« in v zadnjem času razni pevski večeri, da se reši, kar se da. Pohvalna je njihova vztrajnost pri tem »pristnem« iz ljudstva izhajajočem kulturnem udejstvovanju — te prireditve aranžirajo in izvajajo iz Celovca — ker postaja med rodod brezbrizje za tovrstno kulturno propagando vedno očitnejše.

Nadvse značilen je za tovrstno akcijo nedeljski uvodnik »Freie Stimmen«, ki je zbog pogrevanja okostenele in starikave »narodnostne znanosti« malce premoderen celo za ponatisk v »Völkischer Beobachter«. Najznačilnejši odstavek njegov se glasi: »Mnogi slovenski krogi v deželi skušajo priti do cilja (poenotenja slovenskega življa v deželi. Op. ur.) po stranpoteh. Izigravajo se kot zagovorniki vsega vindišarskega prebivalstva v deželi — nikdo jih ni zato določil in večina vindišarjev jih odklanja — in stavlja neke narodne zahteve. Zahtevajo in bodo v podvojeni meri zahtevali mesta uradnikov, učiteljev, zdravnikov, duhovnikov, ne oziraje se pri tem na to, kaj hoče ljudstvo. Ti od države oziroma dežele plačani slovenski agitatorji naj bi nato odvrnili vindišarsko ljudstvo od državnega naroda in ga privedli k slovenstvu in tako z leti ustvarili podlago za delitev dežele in teritorialno samoupravo.« — Ob branju tega nam prihaja na um mična zgodba o sleparju, ki je pri begu odvrnil pozornost ljudi od sebe s klicem: Primitite tatu!

Naj nas te sence okoli nas ne motijo. Končno so tudi te le znanilke prihajajočega jutra. Saj še vedno živi naš Bog in naša vera zmaguje!

S poti

Sonce.

Pot me privede v neko vas na Dolenjskem. Ljudje so prijazni, zgovorni, človek bi kar pisal za njimi, takih ti vedo.

Skoraj v vsaki hiši imajo celo kopo knjig, večji del povesti. Radi beró in sodijo ostró. Modernih in v spakljivem jeziku in slogu pisanih knjig ne marajo, češ, kaj bi, saj ne razumem. Pritegnem, češ, da nemara tudi pisatelj sam ni vedel, kaj hoče, ko je pisal.

»Čemu pa piše, če ne zna umljivo pripovedovati?« vro vsi vprek. Te vrste »umetnost« da se rada zastira s ploho meglene, skoraj vinskega besedičenja in baja o zgodbah, ki so neverjetne, našemu čustvovanju čisto tuje in ki torej ne zabavajo in ne poučujejo. Taka knjiga da ima le vnani blesk in plesk. A neka, domačemu svetu odmaknjena sedanjost, ki v nji spogledljivo gleda samo sebe, ji na ves glas vpije in poje slavo; vendar ta sedanjost prav kmalu postane preteklost, in tačas da se pokaže prava vrednost take knjige...

Molčal sem, nobene jim nisem mogel ovreči.

Senca.

Pridem v znano vas in zvem, da ima neki vaščan Sveto pismo v Dalmatinovem prevodu. Vednočnost me napade in že stojim pred tistim kmetom.

»Nič več ga nimam!« nejevoljen revske dedec. »Škoda, pravim, rad bi ga bil videl. Ali ste ga prodali?«

»Kaj vam mar?« se zadere še grje.

»Kako pa govorite s človekom, ki je od daleč prišel in vas obiskal?«

»Saj vas nisem klical!«

Res, zdaj ne bi šel še tja, čeprav bi me zagolednež klical na smrtni postelji.

In prav tisti kraj se puli za tujski promet. Tudi tale dedec bi rad sobe oddajal tujcem. Nemara misli, da so gostje le ovce, ki bi jih smel striči vsak zarobljenec!

Somrak.

Ondan smo moževali pod lipo. Vse da bo hudič vzal, če se hitro kaj ne sprevrže, je obupaval ta; da nima več kaj jemati, je robantil drugi; gospodarska stiska da ni vsega kriva, sleparjem in drugim malopridnim maslarjem da je le za izgovor, ko te na meh deró, je pribelil še ta, še oni. Gospodarsko stisko si večamo sami, na beraško palico se spravljamo sami, grob si kopljemo čisto sami. Kapital, tuji in domači, in nerodni birokrat, ki vidi le črko, duha v nji pa ne, sta nam v pogubo.

Le premislite, zakaj je sladkor tako slab in tako drag, »...«

zakaj je vse nepreplačljivo, kar kupuješ, in vse tako bridko v ceno, kar utegneš prodajati!

Ali še pomnite tiste postave, ki je ono leto prodajala žito in nagajala malnarjem? Kaj je bilo? Žito je šlo po slepi ceni ali pa je kopelo v tujih skladiščih, doma pa se nam je kruh dražil.

In kako je bilo to jesen s sadjem? O, dosti ga je bilo in dobro je bilo, tuji kupci so tiščali za njim in ponujali deblih denarcev,

... kupčija se je razdrila, a sadje je zgubilo ceno in kupca in šlo v nič.

Kdo je torej tudi kriv gospodarske stiske? Ali ne mi sami —?

Temà.

Spotoma prisopiham do neke zanimive cerkvice na strmem hrbcu. Možu, ki mu je bilo cerkvico odklepati obiskovavcem, ob slovesu dam majhno nagrado. Križ božji, kako se je razveselil tistega majhnega daru!

»Oh, zdaj pa pridemo spet do — soli!« se je presrečen zahvaljeval.

Vprašam in zvem, da ljudje večkrat tudi za sol nimajo! Za sol nimajo —!!

Hudo mi je bilo, kar inako se mi je storilo in sram me je postalo, sam nisem vedel, česa...

Kmet potrebuje denarja za družinčad

A denarja ni. Še hudič ga menda nima več, da bi ga nosil v — ris, če bi kdo še veroval vanj. Družinčad mora pač potrpeti, če je ne moreš obuti in obleči, — bosopeti pač in goloriti, pa je; ... ne da si dopovedati in nikoli ...

Pridelkov tudi pod ceno ne moreš spraviti v denar, zdaj pa dajaj in plačuj!

O, vse se je pohudičilo prav do dna —!

Čuki.

Zmerom me je mikalo življenje na deželi.

Polje spi in pokojno diha, vroč poletni večer drži svet v naročju. Pokrajina je lepa kakor v sanjah ali v bajki. Čuvstvo, sladko in čisto domače, hodi z menoj. Kmetje, kolikor jim slovenski častnik ni spridil okusa in posluha, še govorijo po naše, če že vsaj za silo živeti ne morejo več. Rad jo uberem mednje, da se mi srce umiri in uho spočije od priskutne latovščine, ki mi jo je poslušati med mestnimi — izobraženci.

Ondan sem v neki mestni družini sušil drobno solzo krvavo dragega vinčka in nejevoljen poslušal takele jezikovne spake: V zimi (prav: po zimi), jasno da (pr.: seveda, kajpa), kredit od 1000 Din (pr.: 1000 Din kredita), to je od velike važnosti (pr.: to je prav važno, velike važnosti), nadkriljevati (überflügeln! pr.: presegati, prekašati), zoperstaviti se (pr.: upreti se), prisegam pri Bogu (pr.: prisegam na Boga), skitati se (pr.: potepati se, klatiti se), oljnata slika (pr.: oljna slika), podati se na pot (pr.: iti, kreniti, nameriti se na pot), zamogel (pr.: mogel), okrog volitev (pr.: o volitvah), imenje (pr.: posestvo, domačija), teater (gledališče?), prédmet (pr.: predmèt), pobijati bolezen (pr.: zatirati bolezen), vloviti (pr.: ujeti), poročila ga je (pr.: vzela ga je, omožila se je, a poročil jo je duhovnik!), boluje na naduhi pr.: boleha za nadohu), ste pisala (pr.: ste pisali), po sredi se je zgodilo (pr.: vmes se je zgodilo). Itd.

Da, še sto in sto takih cmokavzarščin bi lahko navedel, pa kaj bi, saj vem, da mečem bob ob steno in da si praznoglavec ne da nič dopovedati, ker je pač v praznih glavah najmanj prostora.

Janez Kocmur:

Nekaj spominov

(Nadaljevanje.)

Omenjenega dogodka Hribar v svojih »Spominih« ne navaja. Njegova pomembnost je v tem, ker se je izvršil med vojno, ko je zadoščalo že samo slovansko pokolenje, da so koga osumili kot veleizdajalca. Hribar je bil vrh tega še v internaciji, vsak hip pripravljen, biti postavljen pred vojno sodišče radi svojega panslavističnega delovanja pred vojno. Kar je res, je res. Nagobčnik, natknjen mu, ga ni oviral, izpričevati tudi v nevarnem položaju svojega prepričanja. Kako drugače so ravnali mnogi drugi, ki hočejo veljati danes za stooctotne nacionaliste! Ne znabiti kakim nemškutarji ali italijanaši, marveč pravi Slovenci. O nekem X. Y.* mi je pravil sam Cankar, kako je v internaciji na ljubljanskem gradu ob začetku vojne vsak dan krepko prepeval pri maši v kapelici sv. Jurja cesarsko pesem. Temu da se je čudil celo neki istočasno tam zaprti menih iz reda premonstratenzov v Strahovem na Češkem. Ime tega meniha in njegovo sedanje bivališče, če še živi, bi bilo važno dognati, ker je delal stenografske bežetke o svojih doživljajih in jih redno iztihatapljal. Pisal je mnogo. Napisal je zlasti veliko o Cankarju, deloma po svojih opazovanjih, še več pa po pripovedovanju drugih. Zvezo med njim in zunanjim svetom je moral posredovati kak duhov-

* Navedel bi lahko njegovo ime, toda ne maram imeti posla z državnim pravnikom. Mož velja za stooctotnega nacionalista. Razen Cankarja so mi pravili o njem tudi drugi.

nik ali v Ljubljani živeči Čeh. Aretiran je bil v južni Dalmaciji, odtod pa prepeljan v Ljubljano.

Navedel bi lahko še dosti primerov iz figarskega obnašanja mnogih »odličnih« Slovencev med vojno, iz obnašanja v trenutkih, ko jim ni pretila nikaka nevarnost. Cankar pravi nekje: »Priti je morala povodenj, da se je pokazalo, katera hiša ima trden temelj.« Značajem mnogih Slovencev je figarstvo glavna osnova. Tu ne morem mimo moža, ki je, dasi trd Nemec, rešil med vojno življenje mnogim Slovincem. Ime Moritz Freiherr Wodniansky Edler von Wildenfels je znano tisočim bivšim bojervnikov širom Slovenije. Vsi, ki so imeli ž njim opravka, se ga spominjajo z največjim spoštovanjem. Kot topničarski major v pokoju je bil ves čas vojne poveljnik sanitetne posadke v Ljubljani. Malo jih je, ki vedo, koliko slovenskih mož je rešil pred Suhim bajerjem. Marsikateri slovenski častnik iz svetovne vojne bi se moral skriti pred njegovo senco. Kot priče navajam samo dr. Mihajla Rostoharja, profesorja na brnski tehniki, priv. doc. primarija dr. Ivana Robido in v Sarajevu živečega računskega majorja v pokoju Josipa Ušeničnika. Tudi slednjemu ima marsikateri slovenski vojak zahvaliti svoje življenje. Dvomim, da bi se bilo od katerega slovenskega častnika poslovalo slovensko moštvo tako ganljivo, kakor od majorja Wodnianskega. Poslovilne besede mu je govoril še živeči narednik Ivan Poharc. »Možje!« je odgovoril major s solzami v očeh. »Sami veste, da vam nisem bil poveljnik, ampak oče. Ne izdam nobene skrivnosti, če rečem, da sem rešil mnoge gotove smrti z nevarnostjo za lastno življenje. Zato bi bil po pravici užaljen, če bi se me ne spomnili v trenutku, ko se poslavljam od

vas...« Mati se ne poslovi od svojega otroka priskrneje, kakor so se od tega moža celo vojaki, ki so prebili ves čas vojne na fronti. Prizor, ki mi ostane v spominu do smrti. Tega skromnega moža se spominim vselej, kadar mi stopi pred oči napihnen nadutež, ki je po vojni skril svoje medalje na dno skrinje, pa se obrnil po vetru.

Miroslav Malovrh, glavni urednik »Slov. Naroda«, je prebil večino svojega prostega časa v kavarini »pri Slonu«, sam ali v družbi z mestnim policijskim zdravnikom dr. Francetom Illnerjem. Le redkokdaj je napravil kak izprehod po Dunajski cesti proti Savi. Nekoč je nanese, da sva šla skupaj. Nisva bila zaupna, vendar sva govorila še dosti odkrito. Bilo je v času boja za volilno preosnovo. Malovrh je bil velik cinik; kadar ni mogel nasprotniku do živga naravnost, se ga je ločil od strani. Najljubše orožje mu je bilo nadévanje priimkov in sploh smešenje. Čižrov Jaka, Pangametmatilda, Ferdruskosten, svedre in slična imena so bila iz njegove ropotarnice. Poročevalci so bili radi njegovega načina boja čisto v hudi zadregi. Poročila, ki so mu jih bili napisali n. pr. o nasprotniških shodih, je večkrat brez sramu spremenil. Potvoril je besede govornikov, zmanjšal število udeležencev itd. Na očitke je odgovarjal s ciničnim smeškom. Zlasti rad se je spravljaj nad Etbina Kristana, o katerem je vedel, da ne zna prikrivati jeze. Ob jezi nasprotnikovi se je naravnost naslajal, pa najsi je bil napad nanj še tako neokusen. »Pa naj še on, če se upa,« je skomignil z rameni. »Naša porota mu bo že pokazala.«

Na moje vprašanje, zakaj se Narodno-napredna stranka ne organizira in osloni na široke ljudske množice, obstane ter kakor bi iskal besed, odgo-

Upori slovenskih polkov in njih povratek

(Prispevek k zgodovini uporov slovenskih polkov v bivši avstro-ogrski vojski.)

Kadarkoli slovenski tisk razpravlja o uporih slovenskih polkov v bivši avstro-ogrski vojski, vidi v le-teh nekaj, česar najbrž tisti, ki so te upore pripravljali in organizirali, niti zdaleč niso imeli pred očmi.

Skoraj ves slovenski tisk namreč trdi, da so se slovenski fantje pač upirali, vendar le v pijanosti in pa od gladi, neki slovenski list pa je celo trdil, češ da so organizirali upore slovenskih polkov predvsem tisti vojaki, ki so se vrnili iz ruskega ujetništva, kjer so se baje navzeli komunističnih idej. V dokaz so navajali med drugim tudi to, da so bili slovenski vojaki nedisciplinirani in da se ob prihodu v domovino niso javljali takratni Narodni vladi, da bi ž njimi mogla zasesti svoje meje. Zato celo izgubo slovenske Koroške pripisujejo predvsem bivšim slovenskim vojakom.

Približno v istem smislu opisuje upore slovenskih polkov v bivši avstro-ogrski armadi in njih povratek v domovino g. polkovnik Andrejka v knjigi »Slovinci v desetletju 1918—1928«, kjer navaja le tri upore slovenskih polkov. To so: upor 17. pešpolka v Judenburgu, upor 97. pešpolka v Radgoni in upor 2. gorskega strelskega polka v Codroipu-Intizzu. Po trditvah g. polk. Andrejke, se je slednji kot prvi v večji četi vrnil v domovino.

G. Andrejka opisuje na tak način te upore pač zaradi tega, ker se naslanja le na opise in doživljaja tistih slovenskih častnikov, ki so sicer doživljali in gledali te upore na svoje oči, pa niso imeli nobenih pravih duševnih zvez s preprostimi slovenskimi vojniki in podčastniki, ki so te upore pripravljali in organizirali, tvegajoč svoje življenje. Ako bi se bil g. Andrejka, preden je opisal te upore, obračal na tiste, ki so te in še druge upore pripravljali, bi zvedel se marsikaj zanimivega in bi morda tudi zvedel, kako so se pripravljali upori. Prepričan sem, da je imel vsak upor kak revolucionaren odbor, ki je po nekem načrtu imel pred očmi neki cilj, ker sem iz lastnihkušenj prepričan, da se upor v večjem obsegu brez nekega višjega cilja ne da izvesti.

Morda bi bil g. Andrejka v ta namen dobil od pisca tega sestavka ali pa tudi od koga drugega podatke še o četrtem uporu slovenskih fantov v bivši avstro-ogrski vojski. Ta je bil službeno naznanjen takratni Narodni vladi, oddelku za vojsko, ki je bil takrat nastanjen v bivšem Deželnem dvorcu (sedaj slovensko vseučilišče) v Ljubljani. Je bil to

upor slovenskega artilerijskega polka težkega topništva št. 7 (»Schwere 7«),

ki je brez vsake zveze z ostalimi upori slovenskih polkov nastal na kadrovske sedeže na Dunaju in sicer nekako takrat kakor upor 2. gorskega strelskega polka v Codroipu-Intizzu. Ta upor je bil že pripravljen, ko so menda prvič v zgodovini slovenski državnozborni poslanci v dunajskem državnem zboru enotno in enodušno vlagali znane ostre resolucije in spomenice, ter je bil prvotno zamišljen kot

splošen slovanski upor.

Do splošnega slovanskega upora pa takrat ni prišlo le zaradi tega, ker dunajski šovinisti niso izvršili svojih naklepov zoper slovanske poslance.

vori s ciničnim nasmeškom: »Čemu pa? Zato, da bi izgubljala čas in denar? Za demokracijo naj se boré tisti, ki pričakujejo od nje koristi. Nam je ni treba. Jaz sicer nisem kapitalist, sem pa v službi tistih, ki imajo denar. Če bi bil pri vas, bi bil z vami. Tako je, dragi moj. Čemu bi si sami polagali vrv okoli vratu? Kmet je butast, in če res pride do volilne preosnove, bodo na kmetih zmagali klerikalci. In potem pride čas, ko bodo morali to, kar jim danes obetajo, tudi izpolniti. Ker tega ne bodo mogli, bo kmet spregledal in prišel k nam. Delavstvo bomo tudi po volilni preosnovi obdržali na uzdi. Dokler so podjetniki naši, nas ni strah delavcev. Čemu tedaj organizacija? Vam seveda je organizacija potrebna, radi neukih množic in zbiranja sredstev. Nam ne dela denar nobenih težav. Blagajne se odpro in — denar je tu. Z denarjem lahko kupimo slehernega vašega volilca. Zato nam tudi ni treba shodov. Kvečjemu za vsakega kandidata enega ali dva, toliko, da se varuje etiketa.« Na moj prigovor, da so njihovi zaupniki samozvanci, se široko zasmeje: »Čim več denarja kdo ima, tem boljši zaupnik je. Denar je, ki ga veže na našo stranko. Seveda ga mora tudi dati za agitacijo — golaž ni zastoj. Golaž je najboljši agitator. Poglejte: Kristan se razpisuje na dolgo in široko, kriči po shodih, delavci ga poslušajo, volijo pa — nas!«

Govorila sva še mnogo in reči moram, da v vsem svojem življenju nisem naletel na večjega cinika. Bilo mu je vseeno, kako doseže svoj cilj, samo da ga doseže. Sam prav za prav ni imel nobenega cilja — služil je le svojemu gospodarju. Priznaval je brez pridržka upravičenost delavskih zahtev, a ker te niso bile vseč njegovemu gospodarju, jih je odklanjal tudi on. »Plačan sem za to, da jih pobijam«, je dejal brez sramu. Malovrh je

V oktobru mesecu, to je takrat, ko so imeli bratje Čehi že skoraj vse pripravljeno za proglašenje svoje lastne države in je imel vsak zaveden Čeh od višjih vojaških dostojanstvenikov pa prav do zadnjega vojaka v rokah vojaške izkaznice, s katerimi so se morali na določenem kraju in v določenem času javiti. Takrat nekako, med 20. in 24. oktobrom 1918, je izbruhnil pri slovenskem artilerijskem polku težkega topništva št. 7 na Dunaju

upor slovenskih fantov.

Dan kasneje je izbruhnil upor tudi pri madžarskem kolesarskem pohodnem bataljonu (Radfahrermarschbataillon), ki je bil nastanjen v neposredni bližini kadrovskega sedeža slovenskega artilerijskega polka »Schwere 7«, in to v kompleksu barak v desetem dunajskem okraju (Trostgasse). Madžarski vojaki so takoj po uporu vdrli v svoja skladišča in vse, kar niso mogli odnesti, uničili. Njih odhod z Dunaja je bil žalosten in neenoten.

Slovenski vojaki so pa ostali tudi po svojem uporu vseskozi disciplinirani. Dne 29. oktobra 1918. leta, ko je nastala na Dunaju že splošna zmeda, so se slovenski fantje najprej oblekli v dostojne vojaške obleke, takoj po preobleki pa skupno odkorakali v polkovno jedilno barako, kjer so se odvezali prisega, dane avstrijskemu cesarju in položili svečano prisego. Ker pa tedaj še nič niso vedeli o ustanovitvi Jugoslavije, so prisegli seveda Sloveniji in po slovensko.

Naslednji dan, dne 30. oktobra, so skupno in disciplinirano odkorakali zvečer, nekako ob 9. uri, na južno postajo, prepevajoč slovenske narodne pesmi. Ker pa od kolodvorskega voj. poveljstva niso prostovoljno dobili na razpolago rednega potniškega vlaka, ki je vozil v Trst in je vozil z Dunaja menda ob pol 11. uri ponoči, so ti slovenski vojaki izvedli majhno demonstracijo na lepo slovensko povelje: »Pozor! Primi puške! Patrono v puško!« Pogled za bogove. Vsa garnitura rednega potniškega vlaka je bila takoj na razpolago tem disciplinirano se vračajočim slovenskim vojakom.

Naslednji dan, 31. oktobra, so hoteli na graški postaji ta oddelek razorožiti, kar se pa Nemcem ni posrečilo. Nekako ob dveh popoldne je vlak prispel na mariborsko postajo, kjer se je oddelek javil službujočemu slovenskemu častniku in ga zaprosil za prehrano. Oddelek namreč ni bil prehranjen od začetka upora, to je nekako 8—10 dni, in je bil torej povsem izstradan. Ta častnik jim je tudi povedal, da se je v Ljubljani sestavila Narodna vlada in svetoval, da naj oddelek odkoraka v smeri proti Celovcu in ga zasede.

Oddelek je bil takoj pripravljen, da to nalogo tudi izvede. Ker pa kljub večurnemu prizadevanju častnik, ki je to svetoval, ni mogel dobiti telefonske zveze s takratno Nar. vlado, da bi od nje dobil pooblastilo za zasedbo Celovca, se je ves oddelek odpeljal naprej v Ljubljano, da si to pooblastilo tam izposluje.

V noči od 31. oktobra 1918. leta je ta oddelek prispel v Ljubljano, kjer se je prijavil postajnemu vojaškemu poveljniku, po činu stotniku. Naprosil ga je, da dodeli oddelku prenočišče in prehrano, ter javi njegov prihod Narodni vladi.

tipičen primer svoje dobe, ki še traja. L. 1913., ob razpustu »Vzajemnosti«, pa mi je storil veliko uslugo.

(Nadaljevanje prih.)

Dr. Valter Bohinec: Geografija sodobne Evrope

1. snopič, Ljubljana 1934. Slovenska Šolska Matica.)

Slovinci smo doslej glede zemljepisnih knjig, ki bi odgovarjale vseh zahtevam pojmovanja sodobne zemljepisne znanosti, dokaj na slabem. In če tako pogosto čujemo neosnovan izgovor, da je radi naše maloštevilnosti skoraj povsem onemogočeno izdajanje strogo znanstvenih publikacij, nas ta bridka resnica nikakor ne more opravičevati, kar se tiče sintetičnih, preglednih knjig, ki nam vso stvar popularizirajo. To velja zlasti za naše zemljepise, kjer razen šolskih knjig ni bilo ničesar, kjer bi se naš človek v domačem jeziku in skozi domače naočnike mogel poučiti o zemljepisu posameznih pokrajin. Pravilno poudarja uvod pričujoče knjige, da so pri tem trpele zlasti slovanske države, ki so v tujih, zlasti nemških zemljepisnih knjigah čisto mnogo prenakratko odpravljene in pri tem dostikrat docela nestvarno slikane.

Prof. Bohinec, ki že celo desetletje neumorno desetletje neumorno kriči pot sodobnemu zemljepisu med ožje in širše plasti našega ljudstva, si je v pričujoči knjigi postavil nalogo, dati Slovincem poljudno, a na trdnem in vestnem strokovnem znanju zgrajeno pokrajinopisno knjigo o sodobni Evropi. Pri tem je našel močno razumevanje pri Slovenski Šolski Matici in zlasti pri njenem predsedniku g. univ. prof. dr. K. Ozvaldu, ki sta omogočila izdajo knjige in njeno dostojno opremo.

Dotični stotnik pa je dal oddelek, ki je prihitel v Ljubljano, da si izposluje pooblastilo za zasedbo Celovca, razpustiti, z naslednjo obrazložitvijo: Narodna vlada na prihod večjega oddelka slovenskih vojakov ni pripravljena in nima na razpolago niti prenočišče, niti prehrane. Ustanovila si je v pomoč Narodno stražo, ki ji popolnoma zadostuje. Ker uporni vojaki s svojo zrahljano disciplino tako ne morejo koristiti domovini, naj se torej oddelek razpusti in vojaki naj mirno odidejo na svoje domove. Naslednji dan je bil upor slovenskega artilerijskega polka »Schwere 7«, njega prihod v domovino in razpust naznanjen tudi takratni Narodni vladi.

Že iz navedenega primera sledi, da žalostne izgube slovenskega Korotana ni zagrešila niti nezavednost bivših slovenskih vojakov, niti nediscipliniranost, temveč edino in zgolj dejstvo, ker Slovenci v teh zgodovinskih dneh nismo bili pripravljeni na velike dogodke, kakor so bili pripravljene Čehi, ki so proglasili neodvisnost svoje države takrat, ko so vse svoje meje zasedli s svojim vojaštvom. A Slovenci smo ob proglasitvi Jugoslavije imeli na razpolago le peščico Narodne straže, ki je bila sestavljena po veliki večini iz nedorasle mladine.

Zato bomo Slovenci morali zapisati v svojo zgodovino zopet: Bili smo nepripravljeni na velike dogodke, kakor vedno ob odločilnih dnevih.

Na koncu naj pripomnim še to, da sem g. polkovniku Andrejku pripravljen dati še vse ostale podatke, ki jih hranim v svojem spominu na te dogodke, pri katerih sem od vsega početka osebno sodeloval, in ga prosim, da svoj opis o uporih slovenskih polkov v bivši avstro-ogrski armadi spoštljivo, da se ne bo delala krivica tistim zavednim Slovincem, ki so tvegali svoje življenje zgolj zato, da bi pripomogli svojemu narodu do popolne svobode.

Morda bom ta upor kdaj pozneje natančneje opisal, ker mislim, da bi bila velika škoda, ako bi slovenska zgodovina ne beležila predvsem to, kako so preprosti slovenski fantje posegali v zgodovino z vsem svojim navdušenjem, brez bojazni za svoje življenje, obenem se pa spominjal bratov Čehov, ki so neposredno bili povod tega upora in ki so nam tudi z dejanji pomagali.

Zajec V.

OPAZOVALEC

Še zmerom spletke?

Dan pred volitvami je priobčil dunajski dnevnik »Neues Wiener Tagblatt« dopis iz Belgrada, v katerem pripoveduje o Ljotiću, ki vodi desno usmerjeno slovensko organizacijo »Boj« in ki zahteva stanovsko urejeno državo in stoji na čelu organizacije, ki je podobna v vsem razen v znakih avstrijski »Heimwehr«.

Že davno je pretrgala organizacija slovenskih Bojevnikov vsake stike z Ljotićem, in člene, ki so se kljub temu šli stanovsko-fašistično Ljotićevo politiko, izključila iz svojih vrst. In sploh nikoli ni zastopala večina Bojevnikov Ljotićevih naziranj o državi in njeni uredbi. Če se je sploh moglo kedaj govoriti o tem, da iščejo Bojevniki stik z Ljotićem, je bil edini vzrok ta, ker so se nekateri odborniki »Boja« na lastno pest začeli pogajati z njim in si

Prof. Bohinec je svojega uspeha lahko vesel, zakaj knjiga nam že na prvi pogled kaže epohalno izpremembo v primeri z našimi dosedanjimi sličnimi poizkusi, ki se niso mogli nikdar izviti iz najbolj naivnega dilatatizma, ki je iskal svoje vzore v suhoparnih psevdogeografskih knjigah preteklega stoletja. Tu pa imamo pred sabo zares živo pisano knjigo, iz katere nam nazorno stopi pred oči ta ali ona pokrajina v vseh svojih prirodnih in kulturnih značilnostih. Pisec in izdajateljstvo pa so se dobro zavedali, da v ta namen niti najbolj živa beseda povsem ne zadostuje in so poskrbeli za lepo število prav zanimivih, novih in zares zemljepisnih ilustracij, ki so navzlic papirju, ki za reprodukcijo ni preveč prikladen, prav dobro uspele in so zgornje prav tako kakor Bohinčev tekst. Tudi pregled geoloških vekov in formacij (na ovitku) ni prav nič odveč, če se spomnimo, da je splošna izobrazba našega človeka ravno s te strani zelo pomanjkljiva.

Pričujoči prvi snopič Bohinčevega dela je za nas tem zanimivejši, ker prične po splošnem pregledu evropske celine, z opisom posameznih evropskih pokrajin. Tu nam podaja južno Evropo in sicer najprej Balkanski polotok, na prvem mestu našo kraljevino. Prav ta del knjige je tako v besedah kot v ilustracijah prav posebno uspel.

Težko pričakuje naša javnost naslednjih snopičev te prepotrebne in prekristne knjige, ki naj bi bila obenem zgled drugim, kako naj se take knjige pišejo. Kajti stvarne težave, ki pri nas ovirajo te vrste delo, so prevelike, da nam ne bi vzbudile jasne zavesti, da mora biti to delo res pravovrstno, kakor je Bohinčovo in ne le medel in nespreten posnetek iz nemških ali katerihkoli drugih knjig.

I. S.

cer kar v imenu Bojevnikov, ne da bi bili tem povedali, zakaj vse gre in jim zlasti dali priložnost, da spoznajo in prouče Ljotiča in njegove zaveznike, nekdanje Orjunce. Brž pa, ko so naši Bojevniki te ljudi in njihov program spoznali, so se kar najbolj razločno oddaljili od njih, tako razločno, da je pri tem naglem odmiku nekaj členov Boja telebnilo po tleh, ker so se preveč trdno držali Ljotičeve suknje.

Zanimivo je za nas dejstvo, da se tako trdovratno vzdržujejo in širijo govorice, kakor da bi bili slovenski Bojevniki še vedno z Ljotičem. Predvsem je treba odrekati razširjevalcem teh govoric vsakoteri pošteni namen. Kajti danes, po izločitvi Ljotičevih ljudi iz bojevnških vrst, ne more biti v njih niti ne videza resničnosti, tistega videza, ki je morebiti utegnil slepiti površnega opazovalca v časih, ko so se sedaj izključeni odborniki Boja sicer samovoljno, a vendarle kot nekakšni opravniki bojevnških zadev pogajali z Ljotičem. Kljub temu pa očitno govorijo in delajo nekateri tako, ko da bi ne bilo velikega preloma med »Prelomom« in slovenskimi Bojevniki.

Kdorkoli dela tako, dela nepošteno. Pred nepoštenimi ljudmi pa je treba biti na straži.

Odklonjeno volilo

»Akademski glas« poroča, da je senat našega vseučilišča odklonil darilo našega umrlega rojaka Jožefa Schmoranzerja, ki je volil slovenskemu vseučilišču nad 3000 preparatov gob. Odklonil, ker ne premore 3000 lir, kar bi stale pristojbine in prevoz.

Pridružujemo se »Akademskemu glasu«, da bi senat tega volila na noben način ne bil smel odkloniti. Če ni šlo drugače, naj bi se bil obrnil na javnost. Sicer pa mislimo, da bi se brez posredovanja javnosti moralo dobiti od države za državni zavod tisto malo denarja.

Prav tako pritrjujemo glasilu akademske mladine, da je mimo vsega drugega vprašanje tega volila tudi moralno vprašanje za nas. Opozorili bi samo še na tole: Prvič je volil Slovenec najvišjemu našemu znanstvenemu zavodu. Pa so volilo odklonili! Kakšna pobuda bo to za morebitne posnemovalce? Najbrž taka, da si bo vsakdo premišljal in premislil, preden se bo odločil, da mu kaj zapusti.

Zbirka, zbrana od slovenskega znanstvenika in namenjena slovenskemu vseučilišču, bo pa romala na — Dunaj!

Slovenska mladina in Vraz

»Akademski glas« prinaša »poslanico tovarišem na srednjih šolah« pod naslovom »Nepotvorjena podoba ilirizma in njegovih nosilcev«, iz katere ponatiskujemo sodbo o Stanku Vrazu. Zanimiva je tembolj, ker vprav nazorno kaže stvarno in pravilno stališče slovenske mladine do naših osnovnih narodnih vprašanj, stališče, do katerega se nekateri »napredni« starejšine še vedno ne morejo povzpeti, pač ker jim je naprednost zaspala takole nekako pred tremi pokolenji.

Dotični odstavek se glasi:

»Izmed vseh se skoraj edini Stanko Vraz ni vrnil. Danes je on za nas bolj psihološki in osebni problem, kot pa narodni. Mladi čustveni zanešnjak se je težko srečaval s konkretnimi zahtevami, ki jih stavi življenje na slehernega člana družbe; ko je po osmih letih studija zapuščal l. 1838. brez izpitov graško univerzo, je stala pred njim velika skrb, kaj bo v življenju. Slovenske literarne razmere niso bile take, da bi bil mogel živeti ob svojem literarnem delu. Poleg tega pa bi mu krog okrog Čbelice še za njenega izhajanja s težavo priobčeval njegove stvari, ker je slabo obvladal knjižni jezik. Tako se mu je bilo enako lahko naučiti hrvaščine kot knjižne slovenščine. Pa tudi sam ni imel prave vere v bodočnost malega naroda. Tako se je sorazmerno lahko preselil v Zagreb in tam ostal. Hrvatoma je dosti koristil, saj jim je soustvaril prvo literarno-kritično revijo »Kolo« in bil med najboljšimi pesniki ilirske dobe, za nas pa je bil s prehodom mrtev. Prešernov obračun z njim je bil trd, toda odkrit in pravičen. Danes bi naša sodba omilila te ostrine, če bi se ne našli ljudje, ki nam ga stavljajo za vzor. Tako pa mora ostati kot živ in oster opomin.

Ilirski sorodna miselnost se je še nekajkrat javljala v stoletju slovenske zavestne rasti in dobivala od prvotnega zgolj kulturnega pomena tudi svojo gospodarsko in politično koncepcijo. Posebno vidno je bilo to v začetku 80-ih let preteklega stoletja. Slovenska rast je šla organično mimo nje.

En narod in dva jezika?

V »Jutru« pripoveduje pod naslovom »En narod — dva knjižna jezika« — o pravilno, da so imeli Norvežani in Danci do zadnjega skupen književni jezik, da se pa v novejšem času začenja norveščina močno ločiti od danščine — ki je bila, mimogrede povedano, dejansko književni jezik za Norvežane. To se dogaja zlasti pod vplivom novejših piscev, ki zavedno goje norveški ljudski jezik. Danes gresta danščina in norveščina vsaka svojo

pot, tisto pot, ki jo gredo pač jeziki vseh narodov: uveljavlja se v govoru in književnosti pravi ljudski jezik, izločuje se iz njega navlaka, ki je je zaneslo vanj polizobraženstvo in zlasti cvet tega polovičnega izobraženstva, časnikarija, in živa govorica ljudstva zmaga vsepovsod.

Ne razumemo zategadelj, kako more — o pripovedovati o enem narodu, pa dveh knjižnih jezikih. Moglo bi se k večjemu govoriti o dveh narodih in enem knjižnem jeziku, vsaj za zdaj še, kajti nekateri norveški pisci pišejo še danes književni dansko-norveški jezik. Res je samo, da jih je čedalje manj. Toda nobenemu Norvežanu ne prihaja na misel, da bi se narodno istil z Danci.

Danci in Norvežani nimajo samo dveh knjižnih jezikov, ampak sta tudi dva samostojna naroda.

Morebiti pa ga je zapeljalo k temu napačnemu sklepu dejstvo, da snujejo in ustanavljajo skandinavski narodi v zadnjih letih neko severno državno zvezo. Ta zveza ima ali naj bi imela pomen in namen, da bi male demokratične države severa varovala pred napadalnimi velikimi sosedi, na drugi strani pa z ožjo gospodarsko povezanostjo lajšala stisko, ki tudi Skandinavcem ni prizanesla. Seveda pa nima to gibanje prav nobenega plemensko-nacionalnega značaja, ki bi ga jim hoteli podtakniti nekateri nemški rasisti. Zakaj k tej severni zvezi bi pripadali tudi Finci — mongolskega plemena.

Prav pripominja — o k zaključku, da jezikovna diferenciacija še zmerom napreduje.

»Slovenija« nima namena ustanavljati politično skupino in delati propagando za kak politično-strankarski program — niti odkrito niti prikrito. Njen namen je: z vidika naših dognanih narodnih interesov in prave demokracije ter duhovne strpljivosti motriti naše javno življenje in se boriti proti zlorabi in izdajstvu idealov in načel, ki jih proglašamo kot vodilna in bi nam tudi morali biti vodilna. Kdor je mnenja, da nam je tak vsestransko neodvisen, strankarsko nevtralen list potreben, in kdor želi, da se list zunanje in vsebinsko dvigne, ga vljudno vabimo, da nas gmotno podpre s tem, da postane naš redni naročnik-plačnik.

Tuji pri nas in naši v tujini

Nekateri nacionalistični listi so začeli gonjo proti tujim državljanom v naši državi. Prav nič pa ne pomislijo — ne bili bi pač nacionalistični, če bi pomislili — da je prav toliko in še več Jugoslovanov v tujih državah. Če pa je na primer Amerika ali Francija ali katerakoli država začela pošiljati naše izseljence nazaj, se jim je to na mah sila krivično zdelo. Kajti taka je nacionalistična logika: jaz smem udariti vsakogar, brž pa ko mi ta zasužnec vrne, mi je storil krivico.

Zagrebski »Morgenblatt« priobčuje te dni dopis avstrijskega konzulata v Zagrebu, da je po uradnem ljudskem štetju v Avstriji 30.940 jugoslovanskih državljanov, avstrijskih državljanov pri nas pa samo 9875.

Če kaj, bi te številke lahko izmodrile celo nacionalne možgane. Pa jih ne bodo! Zamižali bodo

n-g.

Osebnost in ideologija Aleksandra Stambolijskega

(Nadaljevanje.)

»Zemljoradniška« zveza in njeni nasprotniki.

(Pisano v ječi.)

Ne morete najti v Bolgariji stranke, ki bi bila bolj osovražena ter imela množestvilnejše in zlobnejše nasprotnike kot je to »Zemljoradniška zveza«. Celo socialistične stranke, ki žele uničiti sedanjo obliko privatnega lastništva in celokupno sedanjo državno organizacijo, uživajo večje simpatije kakor »Zemljedelska zveza«. Vse politične stranke brez izjeme so smrtni sovražniki naše zveze. Čeprav se vse stranke medsebojno preganjajo in ljuto napadajo, vendar pa ne odrekajo ena drugi pravico za obstanek. Njihove medsebojne borbe imajo meje in mero ali njihove borbe proti »Zemljoradniški zvezi« ne poznajo niti meje niti meja. Vse stranke so edine v tem, da je potrebno »Zemljoradniško zvezo« uničiti. V tem prepričanju živi vsa meščanska in vojaška birokracija.

Ali izhaja v Bolgariji časopis, ki ne bi polival z »gnojnico« naše »Zveze«? Ali živi v Bolgariji v občinah, v mestih ter v vsej državi en sam šolan človek, ki bi ne mrzil našega gibanja? Kje najdete častnika, trgovca, advokata, podjetnika, oderuha, gostilničarja, mesarja v vsej Bolgariji, ki ne bi vrgele kamna in blata na »Zemljedelsko zvezo«? Vse tisto, kar ni iz naroda, kar je gnoj v narodu, kar pije narodu kri in možeg, kar je najslabši izvržek človeštva, se je dokopalo na oblast, da uči narod narodne zavesti, da uči narod, kako se mora država »ljubiti« in »braniti«. Vse to se dogaja

pred njimi, da jih ne vidijo. In ker jih ne bodo videli z mižečimi očmi, bodo »ugotovili«, da jih sploh ni. Pa bodo gobezdali naprej: zmerom v največjo škodo tistemu narodu, ki jih mora, čisto brez vsake lastne krivde, prištevati za »svoje«.

Volitve

Po uradnih poročilih je v Sloveniji 308.472 volilcev. Od teh jih je glasovalo 151.846, to je 47.67%. Jeftičeva lista je dobila 125.178, Mačkova pa 22.810 glasov. Ljotič in Maksimović sta dobila tako malo glasov, da sploh resno ne štejeta.

Mačkova lista je dobila v Sloveniji 7.4% glasov volilcev, od oddanih glasov pa 14.82%.

V vsej državi je dobil Jeftić po uradnih podatkih 1.738.390 glasov, Maček pa 983.248.

Resnejši in globokeje misleči ljudje med nami so utihnili. Otopeli so in stoje ob zidu. Brez žrtve ni boljšega življenja, brez trpljenja ni odrešenja. Kdor odpre oči in jasno in brez strahu pogleda v življenje občestva, v katero spada sam, se bo zavedel in se mu bo zbudila vest in zavest dolžnosti — če ni moralno pokvarjen in ni koristolovec, ne smrdljiva cunj, ki jo vlačí veter po cestnem blatu; ne bo imel gobezdal za preroke in ne žlobudranja puhloglavcev za razodetje.

MALI ZAPISKI

Prepovedan list.

Državno pravdnštvo v Zagrebu je prepovedalo prodajati in širiti velikonočno izdajo tednika »Istre« (št. 15, 16, 17 z dne 34. IV. 1935). »Istra« izhaja v Zagrebu.

Tržačani pred specialnim tribunalom.

Pred izrednim sodiščem za zaščito države v Rimu so bili 12. aprila sojeni tile Tržačani: Herman Solieri, Marij Ervati (Horvat), Ivan Fafax, Jožef Simčič, Janez Žorga (Sorgo), Hermengild Vatovec (Vatovani), Roman Zavaddal. Obtoženi so bili, češ, da so se od oktobra l. 1933 do marca l. 1934 protinacionalno udeleževali. Obsojeni so bili: Solieri in Zavaddal na štiri leta, Fafax na tri leta, drugi štirje pa na dve leti.

»Istra«.

Nov ločitveni razlog.

Našli so ga seveda v Nemčiji, v nacionalizmu prerajeni. Te dni je namreč razsodil kazenski senat državnega sodišča v Berlinu, da je težka pregreha zoper zakonske dolžnosti, če razžali zakonska žena vodnika Hitlerja.

Marsikateremu strumnemu nacionalistu bo ta razlog dobro hodil. Saj izzvati pri ženi razžalitev Hitlerja res ne bo težko. Posebno v teh dneh, ko se življenjska raven nemškega ljudstva znižuje hitreje, kakor pri drugih narodih.

Vsak Slovenec naj bere tednik »Slovenija«

z nasiljem, s pomočjo »vojaštva«, ki se rekrutira iz kmečkega naroda. Vse to se dogaja pred očmi ljudskih množic, ki si manejo obsončene oči, ker ne morejo verjeti, da bi pod božjim soncem bilo mogoče, da največji goljuf, največji moralni izprijenci, največji farizeji, kar jih človeška zgodovina pomni, vladajo poštememu, narodnemu in delovnemu življu na načine, ki so lastne samo ljudem njihove vrste!

Kje na božjem svetu najdete nesebične domoljube, ljudi, ki bi se potegovali za pokojnine, za vstetje dvojnih vojaških let v državni službi zato, ker so imeli hvala Bogu, to veliko srečo, da so odnesli zdrave kosti iz vojne? Kje na svetu najdete še poštene ljudi, poštene pravim, ki bi sprejeli od države za svoje žrtve, ki so jih boja do-prinesli za domovino, nagrado, v obliki brezplačnih zemljišč, v obliki dosmrtnih pokojnin, v obliki visokih časti itd.? Kje na vsem svetu boste našli tako »poštenje«, da postanejo največji veleizdajalci naroda kraljevi ministri? Kje na vsem svetu boste našli ministre, ki kradejo, ne samo ljudstvu, ampak ki uživajo največje zaupanje krone, pa gredo in kralja — izropajo! Ali niso ti ljudje še za mnogo, mnogo slabši kakor tisti, ki bi se spozabili, da more svoje ljudstvo ali ki celo kralja ubijejo? In vsi ti ljudje so se združili proti nam. Vsi ti ljudje so danes ena sama falanga, ki ni naperjena proti nam, ampak proti — ljudstvu, ki je bilo od nekda narodno zavedno in ki je brez nagrad in pokojnin obdržalo svojo narodno zavest, kar je zgodovinska resnica, ker bi sicer brez njegove narodne zavesti ne bilo — niti bolgarskega naroda in niti — bolgarske države! — To je nepobitno dejstvo!!! (Dalje prih.)

Urednik in izdajatelj Julij Savelli v Ljubljani.